

GENDA ÁGNES-BERNADETTE

A SZATMÁR MEGYEI FIATALOK MIGRÁCIÓS MINTÁZATA

A rendszerváltást követő időszakban Romániából rohamosan megnőtt az elvándorlás mértéke a nyugati államok irányába. A román állampolgárok számára kedvezett az utazási korlátok megszüntetése, jellemzően az akkori politikai helyzet miatt, illetve gazdasági okokból hagyták el az országot. Az Európai Unióhoz való csatlakozás megkönnyítette és felerősítette az elvándorlás folyamatát más tagállamokba.¹ A nehézkes és társadalmilag megerőltető átmenet a központilag irányított tervgazdaságról az eredményesen működő piacgazdaságra elősegítette a román állampolgárok elvándorlását. Romániai viszonylatban időszerű a téma, mivel az alacsony jövedelmek és foglalkoztatás következtében, valamint a gazdasági egyenlőtlenségek és a gyenge életminőség okán rengeteg román állampolgár választja a kivándorlás lehetőségét a jobb életszínvonal elérése érdekében. A 2011. évi népszámláláskor 727 540 olyan személyt regisztráltak, akik nem tartoztak bele az ország állandó népességébe, továbbá az ideiglenesen külföldre vándoroltak száma 385 729.² *Románia Demográfiai Évkönyve*, illetve a népszámlálási eredmények alapján elemezve az erdélyi magyarok elvándorlási adatait, 1977 és 2011 közötti periódusban a hivatalos adatok tükrében 255 000 erdélyi magyar hagyta el Romániát, melynek nagy része Magyarországra települt, de Nyugat-Európa országai is a célterületek közé tartoztak.³ Az Európai Unió Statisztikai Hivatala (Eurostat) adatai alapján 2014-ben Romániában, Bulgáriában, Írországban, Görögországban, Spanyolországban, Horvátországban, Cipruson, Lengyelországban, Portugáliában, illetve a három balti tagállamban a kivándorlók száma meghaladta a bevándorlókéét.⁴ Célországok szerint vizsgálva, 2019-es

1 Kelemen Beáta – Béres Katalin: Az EU-integráció hatása a román migrációra és személymozgásra. *Scriptura*, 2015. 2 (1). 134–152. Letöltés helye: <https://onszak.pte.hu>; letöltés ideje: 2021. 11. 11.

2 Veres Valér: *Népességszerkezet és nemzetiség. Az erdélyi magyarok demográfiai képe a 2022. és 2011. évi népszámlálások tükrében*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó: Kolozsvár, 2015. 220.

3 Hanga András: A székely identitás szerepe a Székelyföldről elvándoroltak hazatérésében – egy hiányzó stratégia. *Kisebbségi Szemle*, 2020. 5 (1). 63–92, itt: 65.

4 Rosswen: A migrációra és a migráns népességre vonatkozó statisztika. *Eurostat, Statistics Explained*, 2017. március 17. Letöltés helye: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/>; letöltés ideje: 2022. 04. 27.

adatok alapján a Romániából elvándoroltak 23%-a Németországban telepedett le, 17% az Egyesült Királyságot, 15% pedig Olaszországot választotta, továbbá Spanyolország (11%), Ausztria (5,6%), Belgium (5%), valamint Franciaország (3%) is célterület volt számukra.⁵ Az elmúlt években több felmérés is készült az erdélyi magyarok elvándorlásával kapcsolatban (a Balázs Ferenc Intézet kutatása,⁶ Erdélyi magyarok a nagyvilágban 2020,⁷ a kolozsvári Közpolitikai Elemző Központ Egyesület és a Kós Károly Akadémia Alapítvány jelenleg is zajló kérdőíves kutatása⁸).

Jelen tanulmány célja, hogy átfogó képet nyújtson a migrációs folyamatokról lokális körülmények között. Ennek érdekében nem a teljes országot vagy egy-egy régiót vizsgáltam, hanem a Partiumban lévő Szatmár megyét. Kutatásom folyamán arra kerestem a választ, hogy az elmúlt években mennyire gyorsult fel a Szatmár megyei magyar etnikumhoz tartozó fiatalok belföldi és nemzetközi mobilitása, mely célországokba intenzívebb a kivándorlás, milyen gazdasági, társadalmi magyarázata van a külföldi munkavállalásnak, valamint milyen pozitív és negatív hatása van a társadalomra az elvándorlásnak. A kutatás konkrét célja mellett a migrációs elméletek bizonyos hipotéziseit is teszteltem.

A vizsgálatba Szatmárnémeti három magyar líceumát vontam be (Szatmárnémeti Református Gimnázium, Kölcsey Ferenc Főgimnázium, Hám János Római Katolikus Teológiai Líceum). A célcsoportot a 2008–2018 között elballagott diákok képezték az említett líceumokban. Az adatgyűjtés online kérdőív segítségével történt, amely 2021. február 25-től 2021. március 23-ig volt aktív.

A tanulmány struktúráját tekintve három egységre osztható. Az első rész a fogalmak tisztázását, valamint a szakirodalmi áttekintést tartalmazza, a második szakasz a kutatás módszertanára vonatkozik, ezután az adatok feldolgozása, kiértékelése következik.

5 Statista Research Department: Distribution of Romanian emigrants 2019, by country destination. *Statista*, 2022. február 1. Letöltés helye: www.statista.com; letöltés ideje: 2022. 04. 27.

6 1997-ben és 1999-ben végezték a kutatást egy 600 fős mintán a migrációs potenciálra és tapasztalatra vonatkozóan. Lásd: Sorbán Angella: Emigrációs potenciál a határon túl élő magyar közösségek körében (1997). Elvándorlók, az elvándorlás gondolatával foglalkozók és szülőföldjükön maradók. *Magyar Kisebbség*, 1999. 5 (2–3). 329–354.; Csata Zsombor – Dobos Ferenc: Migrációs folyamatok a határon túli magyarok körében. In: Dobos Ferenc: Az autonóm lét kihívásai kisebbségben. Balázs Ferenc Intézet – Books in Print – Osiris: Budapest, 2001.

7 A Bálványos Intézet kérdőíves felmérése, amely arra kereste a választ, hogy miért hagyták/hagyják el az erdélyi magyarok Romániát, valamint mennyire kötődnek az elvándoroltak szülőföldjükhöz, illetve Magyarországhoz. A minta nagysága 1760 fő. Lásd: Toró Tibor – Varga Szilvia: *Erdélyi magyarok a nagyvilágban 2020*. Kutatási jelentés. Kolozsvár, 2020.

8 *Back to the Roots – Vissza a gyökerekhez* című kérdőíves kutatás, amely a Romániában született, de életvitelszerűen más országban élő magyarokat célozza meg.

Fogalmi keret

A migráció térben és időben állandóan változó folyamat, amely hatást gyakorol a demográfiai, politikai, kulturális, valamint gazdasági helyzetre.⁹ Ebben a fejezetben ismertetem a mobilitási formák kategorizálását, az elvándorlás különböző elméleti megközelítéseit, továbbá a visszavándorlás fogalmát.

Mobilitási formák osztályozása

A 1. ábrán jól látható, milyen mobilitási formák léteznek, és ezeket miképpen lehet kategorizálni. Különbséget kell tenni a belső migráció, a nemzetközi elvándorlás, illetve az ingázás között. A célterület, valamint a tartózkodási idő azok a tényezők, amelyek meghatározzák a mobilitási formák közötti különbségeket. A belső migráció kapcsán a népességmozgás három módon történhet. Beszélhetünk vidék–város, valamint város–vidék irányába történő vándorlásról, illetve megyehatárokat átívelő helyváltoztatásról. A vándorlás időtartama és a motiváció szorosan összefügg egymással. Az átmeneti belső migráció legkiválóbb példája a tanulási célból történő vándorlás. Ebben az esetben az egyén tanulmányait egy egyetemi centrumban végzi, majd ezt követően a szülőföldjén kamatoztatja a tanultakat. Az állandó migráció hátterében általában munkavállalás, családalapítás vagy egyéb személyes okok állnak. E migrációs forma során az egyén megváltoztatja állandó tartózkodási helyét.

A szakirodalom két csoportba sorolja a nemzetközi vándorlást. Az egyik csoportba tartoznak azok a személyek, akik önszántukból hagyják el a szülőföldjüket, rövid vagy hosszú távra, munkavállalás, családalapítás, jobb életminőség érdekében. Rövid távú migrációról akkor beszélünk, mikor az egyén legalább három hónapra, de egy évnél rövidebb időszakra egy másik országba költözik.¹⁰ A hosszú távú elvándorlók legalább egy évre megváltoztatják állandó tartózkodási helyüket.¹¹ Az Egyesült Nemzetek Szervezete szerint a nemzetközi migránst, valamint a nemzetközi látogatót külön kell definiálni. A nemzetközi migráns abban különbözik a nemzetközi látogatótól, hogy minimum egy évet kell tartózkodnia a célországban. Nemzetközi látogatónak tekinthetők

9 Li, Wei – Skop, Emily – Morken, Adriana: *Geography of Migration*. Oxford Bibliographies, 2017.

10 *Short-term migration* szócikk. In: *Glossary. Migration and Home Affairs*. European Commission. Letöltés helye: <https://ec.europa.eu>; letöltés ideje: 2022. 04. 27.

11 Uo.

azok a személyek, akik rövid időintervallumra hagyják el az állandó lakhelyüket, turistaként, üzleti okokból vagy akár családlátogatás céljából utaznak ki az adott országba. Az Európai Bizottság ezt a 12 hónapos időintervallumot tekinti az elvándorlás, valamint a bevándorlás meghatározó kritériumának.¹² A másik csoportot azok az elvándorlók képezik, akiket vallási, faji, vagy akár politikai okokból üldöznek, ők a kényszer szülte migránsok.¹³

Ingázónak tekinthető az a személy, akinek a munkahelye nem a lakhelyén található. E jelenség történhet napi, heti, havi rendszerességgel, illetve szezonálisan. Az iparosításnak köszönhetően az ingázás szerepe is folyamatosan növekedett. A vidéki térségben a munkahelyhiány miatt, valamint a folyamatos munkaerőpiac fejlődésével a nagyvárosokba is egyre több munkaerőre volt szükség, így a környező településeken élő lakosok ingázni kezdtek.¹⁴

Az ingázás történhet:

- megyén belül
- szomszédos megyék között
- távoli megyébe
- külföldre

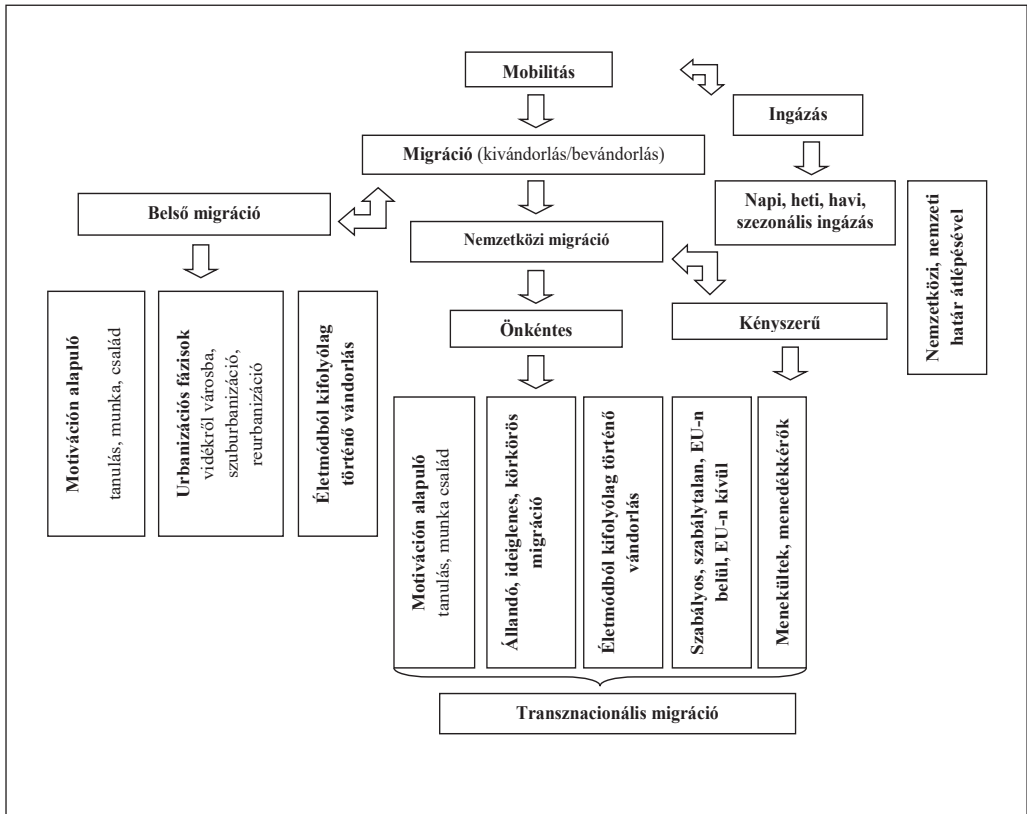
Egyfajta függőségi viszony alakul ki a központi hely, valamint a munkaerő állandó lakóhelye/perifériája között. Míg a központban az ipar és a szolgáltatások dominálnak, magas bérezési szinttel rendelkeznek, illetve tőkeexportőrök, addig a periféria kevésbé sokszínű termelési struktúrával rendelkezik, alacsonyabbak a bérek, és meghatározó szerepet tölt be a mezőgazdaság.¹⁵ A központ általában pozitív minőséget képvisel: például a minőségi oktatást, fejlett munkaerőpiacot és egészségügyet, magasabb béreket, és ezek a tényezők nagymértékben hozzájárulnak az ingázás kialakulásához a periféria és a központi hely között.

12 Fassmann, Heinz – Gruber, Elisabeth – Nemeth, Adam: *Conceptual framework for the study of youth migration in the Danube region. Youmig, Workingpapers, No. 1.* University of Vienna, 2018.

13 Menekült szócikk. In: Kapitány Balázs (szerk.): *Demográfiai fogalomtár.* KSH Népelemsztudományi Kutatóintézet: Budapest, 2015. Letöltés helye: www.demografia.hu/hu/tudastar/fogalomtar; letöltés ideje: 2021. 11. 18.

14 *2011. évi népszámlálás. 18. A foglalkoztatottak napi ingázása és közlekedése.* Központi Statisztikai Hivatal: Budapest, 2015. Letöltés helye: www.ksh.hu; letöltés ideje: 2021. 11. 18.

15 Benedek József: *Térségfejlesztés és regionális fejlődés.* Presa Universitară Clujeană: Kolozsvár, 2006.

1. ábra: Mobilitási formák osztályozása

Forrás: Fassmann – Gruber – Nemeth, 2018. Conceptual framework, i.m.13.

A migráció elméletei

A történelem során számos kutató foglalkozott a migráció folyamatával, feltárva az előnyeit illetve hátrányait, továbbá különböző modellek és elméletek születtek, amelyek más-más oldalról közelítik meg a jelenséget.

A *taszításon és vonzáson alapuló elmélet* kidolgozása az angol–német geográfus, Ernst Georg Ravenstein nevéhez fűződik, akinek alaptézise, hogy a belső migráció nem sokban különbözik a nemzetközi vándorlástól.¹⁶ Ravenstein megfogalmazta a taszítás és vonzás

16 Ravenstein, Ernst Georg: *The Laws of Migration. Journal of the Statistical Society of London*, 1885. 48 (2). 167–235.

tényezőit. Az egyik csoportba sorolta az olyan pozitív, vonzó tényezőket, mint a magas életszínvonal és jövedelem, megfelelő iskolai oktatás, fejlett egészségügy, az emberi jogok megbecsülése, virágzó munkaerőpiac. A másik csoportba az alacsony bérek és életminőség, gyenge infrastruktúra és egészségügy, emberi jogok megsértése, fejletlen munkaerőpiac tartoznak mint taszító tényezők. Az elmélet kiindulópontja, hogy egy adott célország, amely pozitív, vonzó tényezőkkel rendelkezik, bevándorlásra ösztönzi a potenciális migránsokat, míg a saját hazájukban tapasztalt fejletlen, taszító életkörülmény, kivándorlásra készíti az egyént.¹⁷ Ravenstein a migrációkutatás során néhány törvényszerűséget fogalmaz meg, amelyek többek között a következők:¹⁸

1. A legtöbb ember csak rövid távolságra emigrál.
2. A nőkre inkább jellemző a migráció, mint a férfiakra.
3. Azok a személyek, akik hosszabb távolságra mennek, leginkább az ipari és kereskedelmi központokat választják úti célként.
4. A közlekedés, az ipar, valamint a kereskedelem korszerűsítése nagyban befolyásolja a migrációs folyamatokat.
5. A migráció hátterében a legfőbb motivációk a gazdasági tényezők.
6. A falusi környezetben élőkre nagyobb mértékben jellemző a vándorlás, mint a városi lakosságra.

A *makrogazdasági elmélet* szerint a régiók, országok közötti munkaerőhiány vagy munkaerő-felesleg, valamint a jövedelem közötti egyenlőtlenségek határozzák meg a nemzetközi vándorlást.¹⁹ Megfigyelhető, hogy azokban az országokban, ahol a tőkéhez viszonyítva kimagaslóan magas a munkaerő, alacsonyak a piaci bérek, ellenben azon területek esetében, ahol a tőkéhez képest kevés munkaerő áll rendelkezésre, magas piaci béreket figyelhetünk meg. Ennek következtében, az alacsony béreket nyújtó országok munkaerőpiacáról, a magas piaci béreket biztosító országokba vándorol a munkaerő. Az elmélet értelmében a migráció kimondottan csak a munkaerőpiacot befolyásolja, más piacokra nincs kihatással.²⁰

17 Hautzinger – Hegedüs – Klennes, 2014: A migráció elmélete, i.m.

18 Letöltés helye: www2.harpercollege.edu/mhealy/migrat/xp/mgraven.htm; letöltés ideje: 2021. 12. 09.

19 Massey, S. Douglas – Arango, Joaquin – Hugo, Graeme: Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 1993. 19 (3). 431–466.

20 Czibik Ágnes – Hajdu Miklós – Németh Nándor – Nyíró Zsanna – Tóth István János – Türei Gergely: *A migráció és a magyar migránsok jellemzői*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont: Budapest, 2014.

A *mikrogazdasági modell* a személyes vándorlás döntésére épül. Ebben az esetben az egyén költség-haszon elemzés révén úgy véli, hogy a migráció nettó hasznot hoz, ezért dönt a migráció mellett. A szakirodalom kihangsúlyozza a „hasznos hely” fogalmát, vagyis az elvándorló tisztában van vele, hol tudja legjobban kamatoztatni, érvényesíteni a tudását, valamint az erőforrásait. Vannak olyan faktorok, amelyek nagymértékben befolyásolják a vándorlást:²¹

- nyelvtudás
- munkatapasztalat
- iskolázottság

A visszavándorlás fogalma

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet szerint a visszatérő migránsok olyan személyek, akik rövidebb vagy hosszabb külföldi tartózkodásukat követően visszatérnek abba az országba, amelyeknek az állampolgárai, és legalább egy évet a saját országukban maradnak.²² Ennek a mobilitási formának két típusát különböztetjük meg: az önkéntes, valamint a kényszerű visszatérést.

A bevándorlókat meghatározhatjuk születési ország, valamint állampolgárság szerint, amely számszerű eltéréseket von maga után. Születési hely alapján definiálva migráns az, aki nem az adott célország területén született, míg állampolgárság szerint az tekinthető bevándorlónak, aki nem (vagy nem csak) az adott ország állampolgárságával rendelkezik.²³

21 Lados Gábor: *A Magyarországra történő visszavándorlás társadalomföldrajzi vizsgálata*. PhD-értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar, Földtudományok Doktori Iskola, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék: Szeged, 2018.

22 *Returning migrants* szócikk. In: Glossary of Statistical Terms. *OECD.org*, 2001. november 29. Letöltés helye: <https://stats.oecd.org/>; letöltés ideje: 2021. 12. 15.

23 Hárs Ágnes: Nemzetközi migráció a számok és a statisztika tükrében. *Statisztikai Szemle*, 2009. 87 (7–8). 682–711, itt: 688.

	Külföldön töltött idő	A visszatérés oka	A visszatérés következményei
Kudarcc miatti történő visszatérés	Kevesebb mint 5 év	Nem sikerült beilleszkedni az új társadalomba	Nem sikerült befektetni, sem státuszt változtatni
Konzervativizmus miatti visszatérés	5–10 év	Szoros kapcsolat a származási országgal, gazdasági haszon	Befektetések pl. házépítés, saját vállalkozás beindítása
Innováció miatti visszatérés	Több mint 10 év	A származási ország fellendítése	Beruházások, státuszváltozás, reintegrációs nehézségek
Nyugdíjazás miatti visszatérés	Több mint 20 év	Kapcsolatok hiánya a célországban, nosztalgia	Befektetések pl. házépítés
Akik nem térnek vissza		Kevés lehetőség a származási országban, új lehetőségek a befogadó országban	Pénzátutalások, diaszpóra bevonása

1. táblázat: A visszatérési migráció típusai

Forrás: Fassmann – Gruber – Nemeth, 2018. Conceptual framework, i.m.46.

Módszertan

A kutatás célcsoportja azok a Szatmár megyei fiatalok, akik 2008 és 2018 között végeztek Szatmárnémeti valamelyik magyar líceumában. Az elemzés során három kategóriát határoltam be. Egyik csoportba soroltam azokat a válaszadókat, akik stabilan, hosszú távon, akár végérvényesen külföldön tervezik a letelepedést.²⁴ Az ideiglenesen elvándorlók csoportját azok a fiatalok képezik, akik továbbtanulás vagy munkavállalás miatt átmenetileg külföldön éltek, de már visszatértek szülőföldjükre,²⁵ a harmadik csoportba pedig a Romániában élő, külföldi tapasztalattal nem rendelkező válaszadókat soroltam.

A mintavétel három metódus alapján történt. Első körben hólabdamódszert alkalmaztam, mégpedig megszólítottam általam ismert elballagott diákokat, akik továbbküldték a

²⁴ Erre a csoportra szinonimaként szolgál a hosszú távon, véglegesen elvándoroltak (12 hónapnál hosszabb időre vagy végérvényesen megváltoztatja a tartózkodási országát).

²⁵ Erre a csoportra szinonimaként szólnának a visszavándorlók, átmenetileg elvándorlók fogalmai.

kérdőívet valamennyi ismerősüknek. A kérdőív propagálásának második módja az elballagott diákok listája alapján történt. Személyesen kértem meg a célcsoportba tartozó egyéneket, hogy töltsék ki a kérdőívet. Az adatgyűjtés utolsó fázisában megosztottam a kérdőívet a három magyar líceum közösségi oldalán.

A következő lépés az adattisztítás folyamata volt. Kitörlésre kerültek azok a válaszok, amelyek olyan személyektől érkeztek, akik nem tartoztak a célcsoportba, vagy hiányos volt a kitöltés az alapadatok terén (nem, életkor, legmagasabb iskolai végzettség, külföldi tartózkodási hely, végzés éve, nyelvismeret stb.). Az adattisztítást követően a minta nagysága 412 fő volt.

Az adatok feldolgozása során statisztikai vizsgálatokkal ellenőriztem a következő hipotéziseket:

- A nőkre nagyobb mértékben jellemző a migráció.
- A falusi környezetben élőkre inkább jellemző a vándorlás, mint a városi lakosságra.
- A migráció hátterében gazdasági tényezők állnak.
- A nyelvismeret és az iskolázottság egyaránt hozzájárulnak az elvándorlási folyamatokhoz.

Végzés éve	Szatmárnémeti Református Gimnázium		Kölcsey Ferenc Főgimnázium		Hám János Római Katolikus Teológiai Líceum	
	Évfolyam létszáma	Kitöltők száma	Évfolyam létszáma	Kitöltők száma	Évfolyam létszáma	Kitöltők száma
2008	79	9	160	8	52	0
2009	72	4	153	2	49	3
2010	86	5	156	7	39	4
2011	81	9	152	8	43	3
2012	84	9	149	10	49	4
2013	80	14	154	5	43	2
2014	70	17	150	21	49	9
2015	88	25	170	45	49	6
2016	70	27	141	38	41	10
2017	56	9	164	38	49	14
2018	60	8	137	21	43	18
	826	136	1686	203	506	73
Összkitöltők száma 412						

2. táblázat: 2008–2018 között ballagott diákok, illetve a kérdőívet kitöltő személyek száma az oktatási intézmény, valamint az évfolyamok alapján
Forrás: saját szerkesztés

A kutatás eredményeit SPSS Statistics szoftverben dolgoztam fel, ezt követően a Microsoft Excel használatával jelenítettem meg az adatokat diagramok és táblázatok formájában. Az alapadatok keretén belül a megkérdezett nemére, születési évére, családi állapotára, legmagasabb iskolai végzettségére, az intézményre, amelyikben végzett, jelenlegi jogi helyzetére, a nyelvtudására, illetve a lakhatási körülményeire kérdeztem rá. A kérdőív további részében érdeklődtem, hogy a válaszadó a külföldi munkaerőpiacon helyezkedett-e el, végez-e szezonmunkát más országban, vagy Romániában tartózkodik. Érdekel, hogy a megkérdezettek miként vélekednek a romániai munkahely-lehetőségekről, hogy egy állás érdekében megváltoztatnák-e lakóhelyüket az országon belül, illetve a külföldön tartózkodó válaszadók tervezik-e a hazaköltözést. Lényegesnek tartottam megkérdezni a jelenleg más országban tevékenykedő személyektől, hogyha nem is Romániába, de Magyarországra szívesen költöznének-e.

Koordináták felhasználásával a Google Earth Pro és az ArcMap térinformatikai szoftverek alkalmazásával, sűrűségterképen ábrázoltam a külföldön dolgozó válaszadókat, amely révén látható, hogy melyik országot választották hosszú távon vagy ideiglenesen.

A kutatás nem tekinthető reprezentatívnak, de ennek ellenére alkalmas bizonyos trendek jelzésére.

Háttérváltozók		%
Nem	Nő	55
	Férfi	45
Családi állapot	Egyedülálló	34
	Párkapcsolatban	47
	Házas	12
	Házas, gyerekkel	7
	Elvált	1
Születési év	1985–1990	6
	1991–1994	18
	1995–1999	70
	2000–2001	4
	NT/NV	2
Végzettség	Középiskola	23
	Posztliceális képzés	9
	Felsőfokú végzettség	64
	Posztgraduális képzés	5
Oktatási intézmény	Szatmárnémeti Református Gimnázium	33
	Kölcsey Ferenc Főgimnázium	49
	Hám János Római Katolikus Teológiai Líceum	18
Foglalkozás	Aktív fizikai dolgozó	25
	Aktív szellemi dolgozó	34
	Egyetemi hallgató	28
	Egyéb	10
	NT/NV	2
Havi jövedelem	Jelentősen az átlag alatt van	4
	Valamivel az átlag alatt van	6
	Átlagos	30
	Valamivel az átlag felett van	26
	Jelentősen az átlag felett van	10
	Nem rendelkezik saját jövedelemmel	21
	NT/NV	3

3. táblázat: Alapadatok (%)

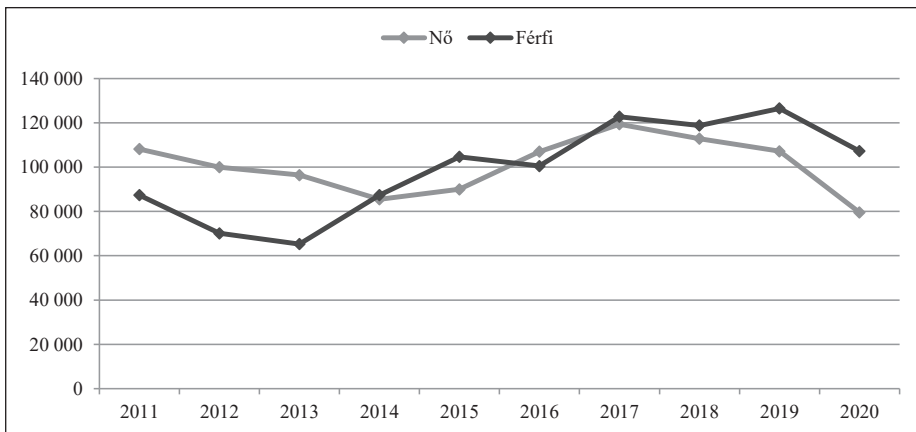
Forrás: saját szerkesztés

Az adatok feldolgozása

A szakirodalmi áttekintő kapcsán bemutattam a migrációt mint fogalmat, valamint különböző teóriáit. Ez a fejezet az elvándorlással összefüggő hipotézisek tesztelését, illetve a survey-típusú kutatás kiértékelését foglalja magába.

Az elvándorló fiatalok szociodemográfiai jellemzői és a migrációs döntés mögött álló okok

Ravenstein törvényszerűségeit érdemes megvizsgálni a kutatás vonatkozásában is. A geográfus azon hipotézise, miszerint a nőkre nagyobb mértékben jellemző a migráció, mint a férfiakra, a vizsgálat során nem igazolódott be.²⁶ A válaszadók tükrében elemezve Ravenstein nemekre vonatkozó felvetését, azt lehet megfogalmazni, hogy a férfiakra nagyobb arányban jellemző a külföldön történő munkavállalás (42%), míg a megkérdezett nők 32%-a dolgozott más országban. Az Európai Unió Statisztikai Hivatala (Eurostat) adatai alapján vizsgálva a román társadalom migrációs trendjeit, nem jelenthető ki egyértelműen, hogy a nőkre nagyobb mértékben jellemző a migráció. 2011 és 2014 között csökkenő tendenciát mutatott az elvándorolt nők száma, ezzel szemben 2013 és 2015 közötti időszakban az emigráló férfiak aránya exponenciálisan növekedett. 2016-ban megfigyelhető volt, hogy többségében nők hagyták el Romániát, de 2017-től ismét nagyobb arányban lett jellemző a férfiakra a migráció.

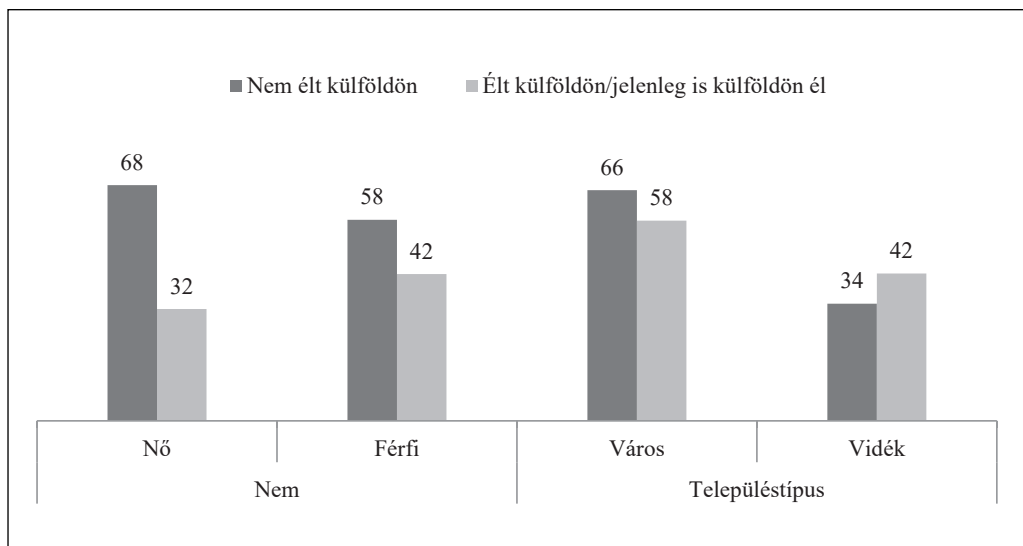
2. ábra: Romániából történő kivándorlás 2011 és 2020 között

Forrás: Eurostat²⁷

²⁶ Ravenstein, 1885: The Laws of Migration, i.m. 198–199.

²⁷ Emigration by age and sex. Data Browser. Eurostat, 2022. március 30. Letöltés helye: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser>; letöltés ideje: 2022. 05. 05.

Településtípus alapján vizsgálva az elvándorlást, a geográfus szerint a falusi környezetben élő emberekre nagyobb mértékben jellemző a migráció, mint a városi lakosokra.²⁸ A kutatásban ez a felvetés sem bizonyosodott be, mivel a külföldön dolgozó válaszadók 58%-a városi közegekből emigrált külföldre, míg a vidéki környezetben élő válaszadók kicsivel több, mint 40%-a élt a külföldi munkavállalás lehetőségével.

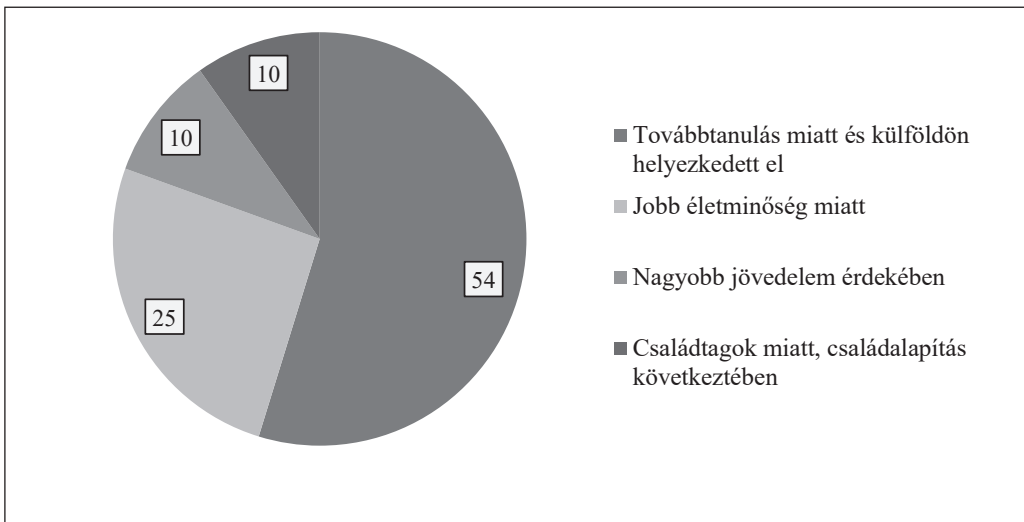
3. ábra: Az elvándorlás mértéke nem és településtípus szerint (%)

Forrás: saját szerkesztés

Migrációs döntés mögött álló okokat vizsgálva Ravenstein állítása az, hogy az elvándorlás legfőbb motivációja gazdasági okokra vezethető vissza.²⁹ Ezen állítást elemezve azt a következtetést lehet megfogalmazni, hogy a külföldön letelepedett fiatalok a továbbtanulás érdekében (54%) hagyták el Romániát, a tanulmányok végeztével pedig nem tértek vissza, hanem a célországban helyezkedtek el. A tanulási célú vándorlás mellett a kitöltők 25%-a a jobb életminőség érdekében emigrált, emellett hasonló az arány azon kitöltők körében, akik nagyobb jövedelem miatt (10%), valamint családtagok, illetve családalapítás (10%) érdekében hagyták el Romániát.

28 Ravenstein, 1885: The Laws of Migration, i.m. 198–199.

29 Uo. 198–199.

4. ábra: Az elvándorlás hátterében álló okok (%)

Forrás: saját szerkesztés

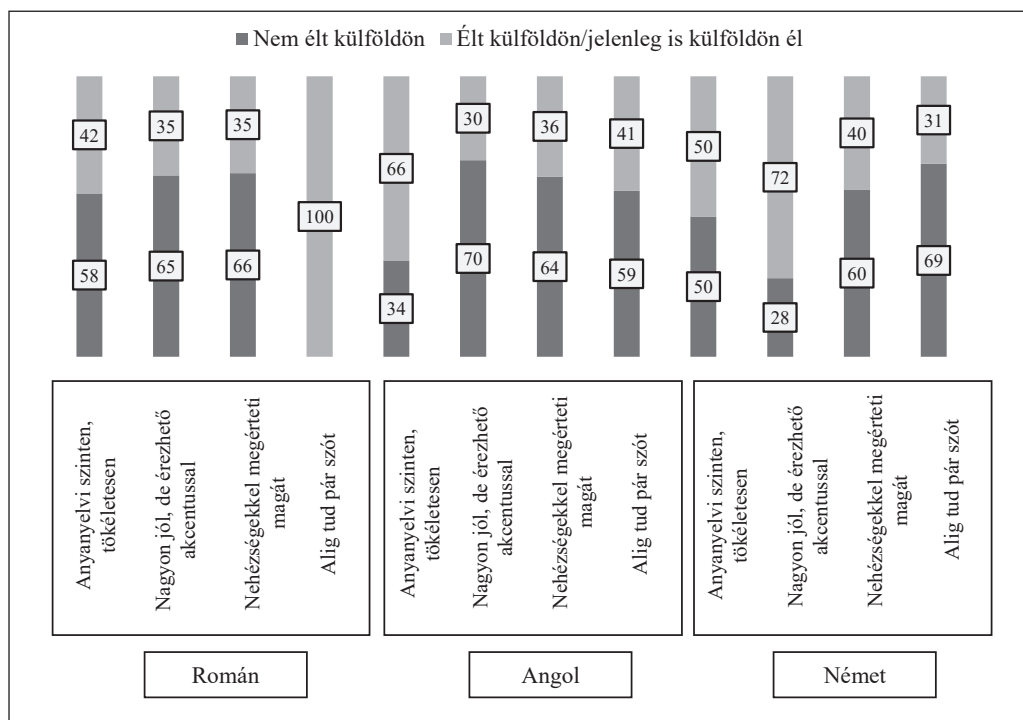
A *mikro gazdasági* modell értelmében a nyelvismeret, valamint az iskolázottság hozzájárulnak az elvándorlás folyamatához.³⁰

A nyelvtudást befolyásoló tényezőként elemezve beigazolódnik, hogy a nyelvi készségek nagyban hozzájárulnak a migrációhoz. A román nyelv vonatkozásában azt lehet megfogalmazni, hogy azok a válaszadók, akik anyanyelvi szinten beszélnek a nyelvet, többségében Romániában maradtak, de ugyanez tapasztalható azok körében is, akik nagyon jól beszélnek románul. Azok a fiatalok, akik alig ismerik a román nyelvet, túlnyomórészt külföldön próbálnak érvényesülni. Az anyanyelvi/tökéletes angoltudással rendelkezők megtapasztalták a külföldi létet³¹, míg a német nyelvismeret esetében megegyező az arány a külföldi élettapasztalattal rendelkezők, valamint a Romániában élők között. Azok a válaszadók, akik jól beszélnek a német nyelvet, bár érezhető akcentussal, jóval többen hagyták el Romániát munkavállalás érdekében (72%), ezzel ellentétben az angolul jól beszélő megkérdezettek 70%-a a román munkaerőpiacon helyezkedett el. Megfigyelhető, hogy azok a személyek, akik ideiglenesen³² külföldön helyezkedtek el, de kevésbé ismerik az angol vagy német nyelvet, nagyrészt mezőgazdaság területén, illetve a tercier szektorban kaptak munkát. A hosszú távon, valamint végérvényesen külföldre költöző válaszadók esetében azok a személyek, akik kismértékben ismerik valamelyik idegen nyelvet, többségében a kereskedelmi és szolgáltatói szektorban tevékenykednek.

30 Lados, 2018. A Magyarországra történő visszavándorlás társadalomföldrajzi vizsgálata, i.m.

31 Beleértve a jelenleg is külföldön élőket, illetve az ideiglenesen külföldön dolgozókat (visszavándorlókat).

32 Már visszatértek Romániába.

5. ábra: Az elvándorlás vizsgálata a nyelvismeret vonatkozásában (%)

Forrás: saját szerkesztés

Iskolázottság szerint vizsgálva az elvándorlás kérdését azt a konzekvenciát lehet levonni, hogy relatíve magas arányban emigrálnak a felsőfokú (40%), valamint posztgraduális végzettséggel (48%) rendelkezők, ellenben a válaszadók azon részének, amely középszintű végzettséggel rendelkezik, 29%-nak van külföldi élettapasztalata.

Iskolai végzettség	Migrációs mintázat (%)	
	Nem élt külföldön	Élt külföldön/ jelenleg is külföldön él
Középszintű	71	29
Posztliceális képzés	74	26
Felsőfokú végzettség	60	40
Posztgraduális képzés	52	48

4. táblázat: Az elvándorlás vizsgálata iskolai végzettség alapján (%)

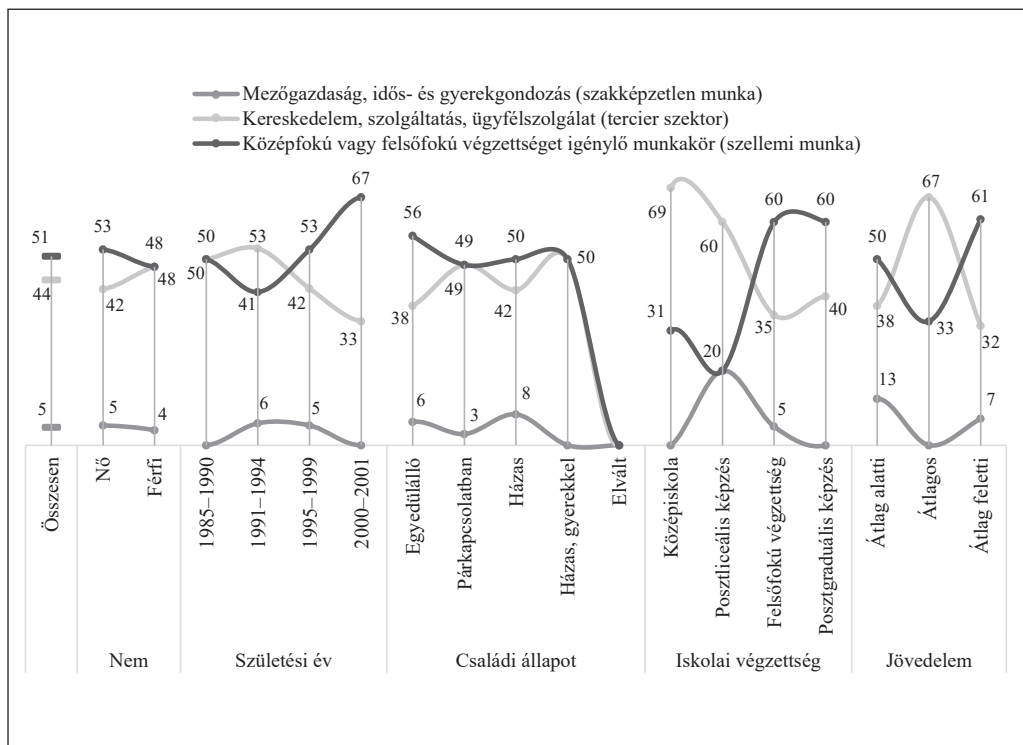
Forrás: saját szerkesztés

*Hosszú távú és végleges elvándorlás*³³

A tanulmány további részében a hosszú távú, valamint a végleges nemzetközi elvándorlást mint mobilitási formát elemzem. Ebben az alfejezetben a jelenleg is külföldön élő fiatalok befogadó országba történő munkavállalása, a migrációhoz kapcsolódó attitűdök, valamint Romániával, illetve Magyarországgal való viszony lesz taglalva.

A kutatásban részt vevő személyek 15%-a választotta a hosszú távú vagy végleges elvándorlást. Az állandó elvándorlók munkavállalását vizsgálva egyértelműen többségben vannak a szellemi munkát végző válaszadók (51%), emellett 44% a terciér ágazatban helyezkedett el, csupán 5% végez szakképzetlen munkát. Társadalmi változók alapján elemezve elmondható, hogy a nők többsége középfokú vagy felsőfokú végzettséget igénylő munkát folytat, kereskedelem, szolgáltatás, valamint ügyfélszolgálat területén pedig a dominánsan a férfiak dolgoznak. Mezőgazdaság, idős-, illetve gyermekgondozás terén nagyon alacsony az eltérés a nem szerinti megoszlás tekintetében. Hogyha a születési évet vesszük alapul, többségében a válaszadók közül azok töltenek be középfokú, valamint felsőfokú végzettséget igénylő munkakört, akik 2000 és 2001 között születtek, de 50% felett van azok aránya is, akik az 1990-es évek második felében születtek. A szolgáltatási szektorban kimagasló az 1985 és 1994 között született válaszadók aránya. Az iskolai végzettség vonatkozásában jelentős eltérések tapasztalhatók, míg mezőgazdaság, valamint idős- és gyerekgondozás területén történő munkavállalás többségében a posztliceális képzéssel rendelkező válaszadókra jellemző, addig kereskedelem, ügyfélszolgálat, valamint szolgáltatás terén legnagyobb arányban a középiskolai végzettségűek helyezkednek el. A szellemi munkát végzők körében egyértelműen kimagasló a felsőfokú, illetve posztgraduális végzettséggel rendelkezők aránya.

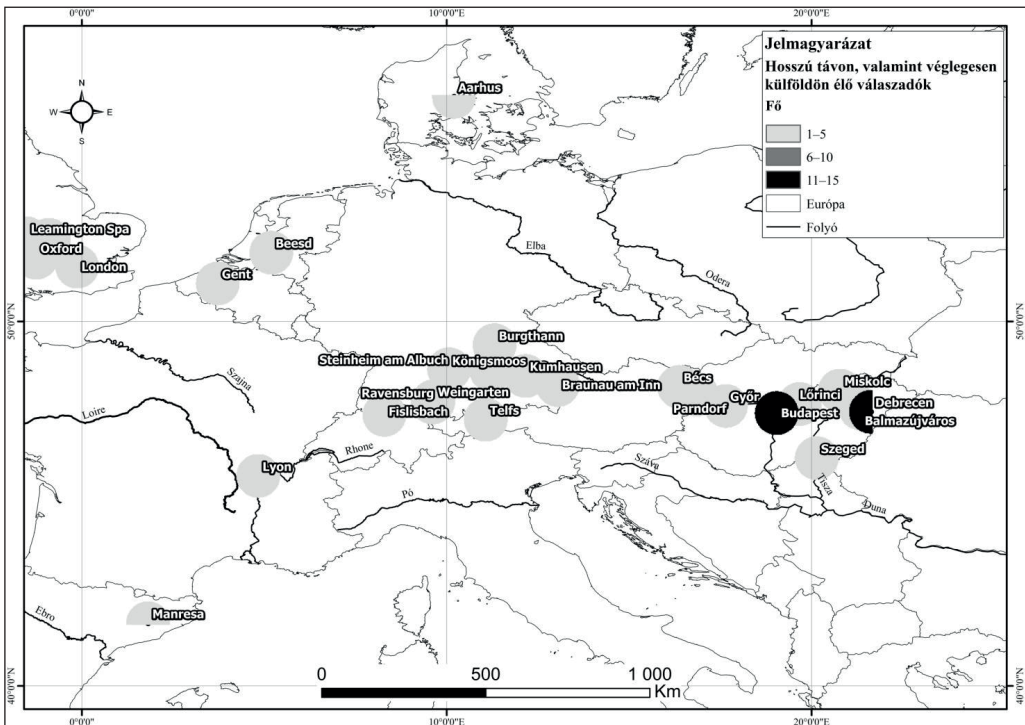
33 Ebben a fejezetben azokat a válaszadókat elemzem, akik hosszú távon (12 hónapnál többet tartózkodnak a befogadó országban), valamint akik véglegesen külföldön tervezik a letelepedést.

6. ábra: Hosszú távú, valamint végleges külföldi munkavállalás háttérváltozók alapján (%)
 Forrás: saját szerkesztés

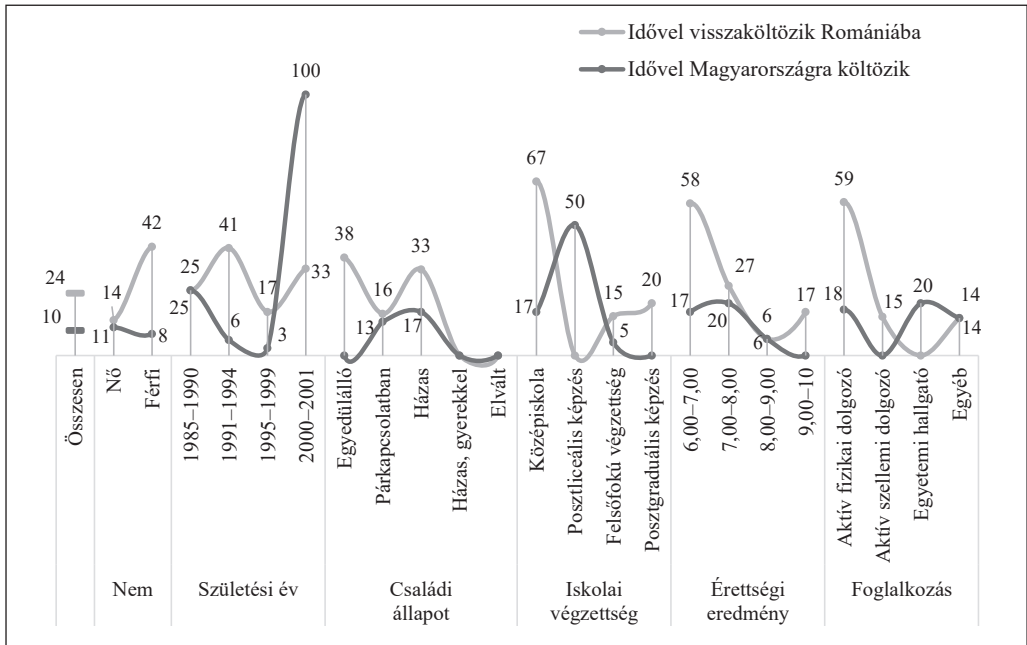
A hosszú távú, valamint végleges elvándorlók 57%-a Magyarországra területén telepedett le. Az Egyesült Királyságot, valamint Németországot a válaszadók közel 10%-a választotta állandó tartózkodási helyéül. Ausztriába valamivel kevesebben telepedtek le (6%), emellett a Benelux államokba, Belgiumba és Hollandiába való vándorlás sem túl elterjedt a fiatalok körében. Az említett országok mellett néhányan Spanyolországba, Franciaországba, Dániába, valamint Svájcba települtek át.

A külföldön élő válaszadók többsége elveti a szülőföldre való visszaköltözés lehetőségét, emellett a megkérdezettek közel 30%-a bizonytalan a hazatérést illetően. Az elvándoroltak közel negyede tervezi, hogy visszatér idővel Romániába. A Magyarországra való költözés kapcsán a kutatás során kiderült, hogy a hosszú távú, valamint véglegesen elvándoroltak több mint fele (54%) az anyaországban telepedett le, de a más országokban élő válaszadók 10%-a szívesen költözne Magyarországra. A megkérdezettek 16%-a megfontolná a kérdést, de emellett ugyanennyien elutasítják ezt az opciót.

1. térkép: Véglegesen vagy hosszú távon elvándoroltak célterület szerint
Forrás: saját szerkesztés

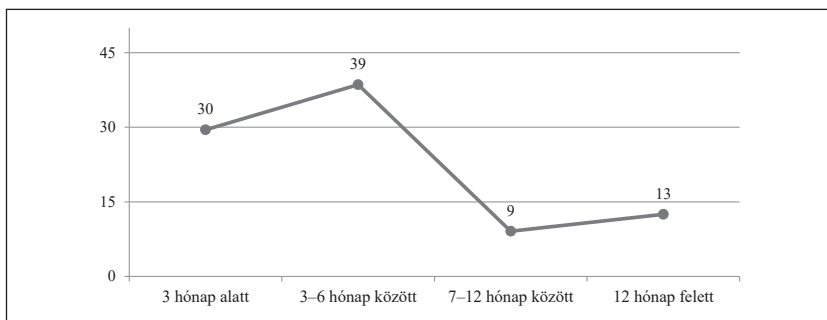
Társadalmi változók alapján összehasonlítva a jelenleg külföldön élők Magyarországra, avagy Romániába történő költözési szándékát elmondható, hogy többségben vannak azok a válaszadók, akik inkább Romániába térnének vissza (24%), mintsem az anyaországba (10%). Nem, valamint születési év szerint elemezve a kérdéskört, dominánsan magasabb a Romániába való visszaköltözést tervező férfiak aránya (42%), továbbá megfigyelhető, hogy az 1985 és 1990 között született válaszadók vonatkozásában a két országba történő költözés valószínűsége kiegyenlítődik (25%), ugyanakkor a 2000-es évek elején született kitöltők dominánsan Magyarországot választanák (100%). Az iskolázottság alapján a középiskolai végzettséggel rendelkezők nagyobb arányban költöznének vissza Romániába, míg a posztliceális diplomát szerzők inkább Magyarországon telepednének le. A foglalkozás tekintetében a Romániába potenciális visszaköltözők többségében fizikai munkát végző emberek, ezzel szemben azok az válaszadók, akik jelenleg külföldön tanulnak, nagyobb arányban költöznének inkább Magyarországra.

7. ábra: Romániába és Magyarországra potenciális költözők aránya háttérváltozók szerint (%)
 Forrás: saját szerkesztés

Ideiglenes elvándorlás

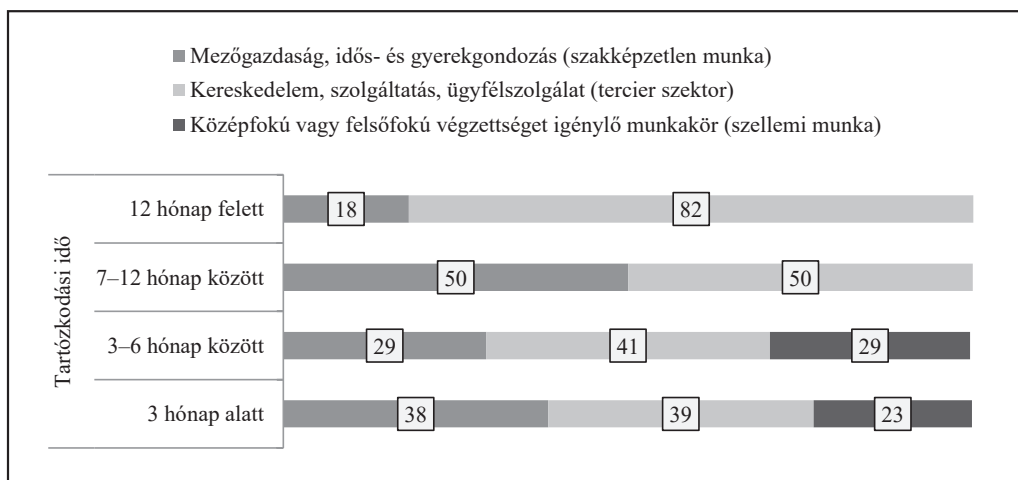
Célszerű mélyebben megvizsgálni az ideiglenes migrációra vonatkozó adatokat. Ebbe a csoportba azokat a fiatalokat soroltam, akik már visszatértek Romániába, csupán átmenetileg helyezkedtek el a külföldi munkaerőpiacon. A kutatásban részt vevő személyek 21%-a döntött az ideiglenes elvándorlás mellett.

8. ábra: Az ideiglenesen elvándorlók külföldi tartózkodási ideje (%)
 Forrás: saját szerkesztés

A tartózkodási időt elemezve a megkérdezettek minimum fél hónapot, maximum 3 évet, valamint átlagosan 7 hónapot töltöttek más országban. Meg kell említeni az ideiglenes gazdasági migránsokat, vagyis vendégmunkásokat, akik annak érdekében vállalnak külföldön munkát, hogy viszonylag rövid idő alatt nagyobb tőkét tudjanak összegyűjteni, amit a származási országban befektethetnek. A tartózkodási időt vizsgálva az látszik, hogy az átmenetileg külföldön élő válaszadók 30%-a kevesebb mint 3 hónapot töltött a fogadó országban, továbbá közel 40% azok aránya, akik 3–6 hónapot voltak külföldön. A legalacsonyabb arány azon válaszadók körében van, akik 7 hónap és egy év közötti időt töltöttek más országban, mindemellett 13% egy évnél többet élt külföldön.

A tartózkodási idő függvényében vizsgálva a külföldi munkavállalást, szakképzetlen munkát, vagyis mezőgazdaság területén, illetve idős- és gyerekgondozást nagyobb arányban (50%) vállaltak azok a fiatalok, akik 7 hónap és egy év közötti időt töltöttek a befogadó országban. Magyarországon és Németországban kiemelkedően magas azok aránya, akik a tercier ágazatban dolgoztak. Az átmeneti külföldi munkavállalók³⁴ közel fele szolgáltatás, kereskedelem, vagy ügyfélszolgálat területén helyezkedtek el. A tartózkodási idő vonatkozásában azok a személyek, akik egy évnél többet éltek a hazájuktól távol, 82% a szolgáltatói szektorban dolgozott. A szellemi munkát végző válaszadók rövid ideig tartózkodtak a célországban. Azok a megkérdezettek, akik 3 hónapnál kevesebb időt töltöttek külföldön, 23%-uk helyezkedett el olyan munkakörnyezetben, ahol középfokú vagy felsőfokú végzettség szükséges, emellett akik 3 hónap és fél év közötti időintervallumot voltak az adott célországban, közel 30%-uk végzett szellemi munkát.

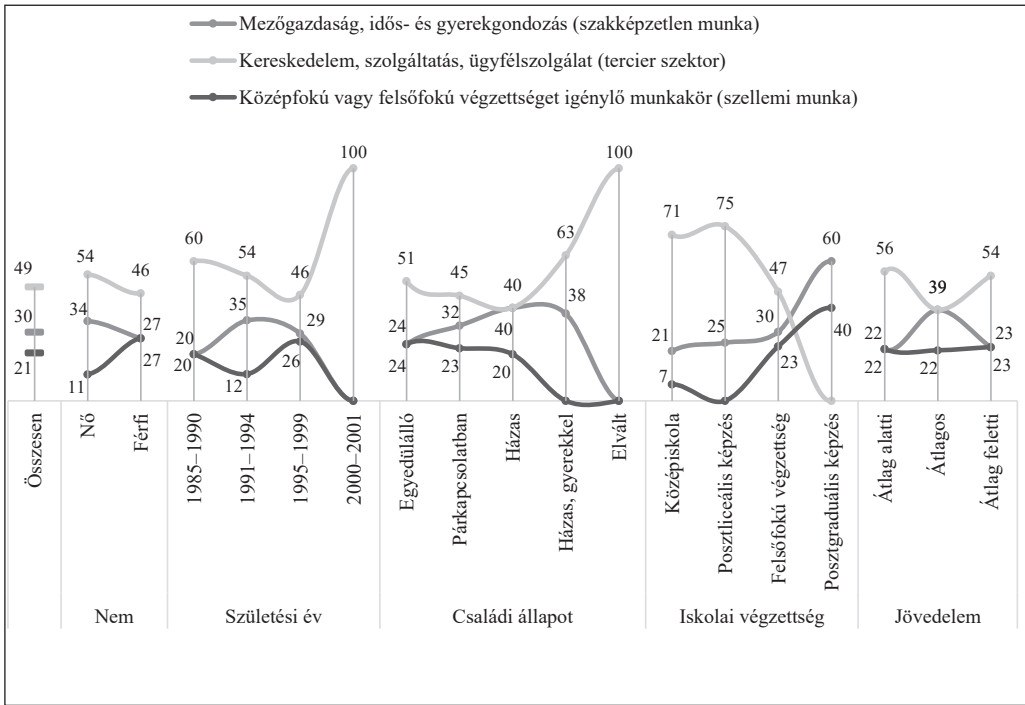
9. ábra: Ideiglenes külföldi munkavállalás a tartózkodási idő függvényében (%)

Forrás: saját szerkesztés

34 Már visszatértek Romániába.

A nyelvismeret vonatkozásában azt a konzekvenciát lehet megfogalmazni, hogy azok a fiatalok, akik anyanyelvi szinten vagy tökéletesen beszélnek az angol, illetve a német nyelvet, nagyobb arányban helyezkedtek el a tercier ágazatban. Szellemi munkát többségében a magasabb iskolai végzettséggel és jó nyelvismerettel rendelkezők végeztek. A válaszadók azon része, amely kevésbé vagy egyáltalán nem ismeri valamelyik idegen nyelvet, szakképzetlen munkát vállalt (mezőgazdaság, idős-, valamint gyerekgondozás). Ismételten beigazolódik, hogy a nyelvismeret nagymértékben befolyásolja a migrációt, illetve a célországban történő elhelyezkedési lehetőségeket.

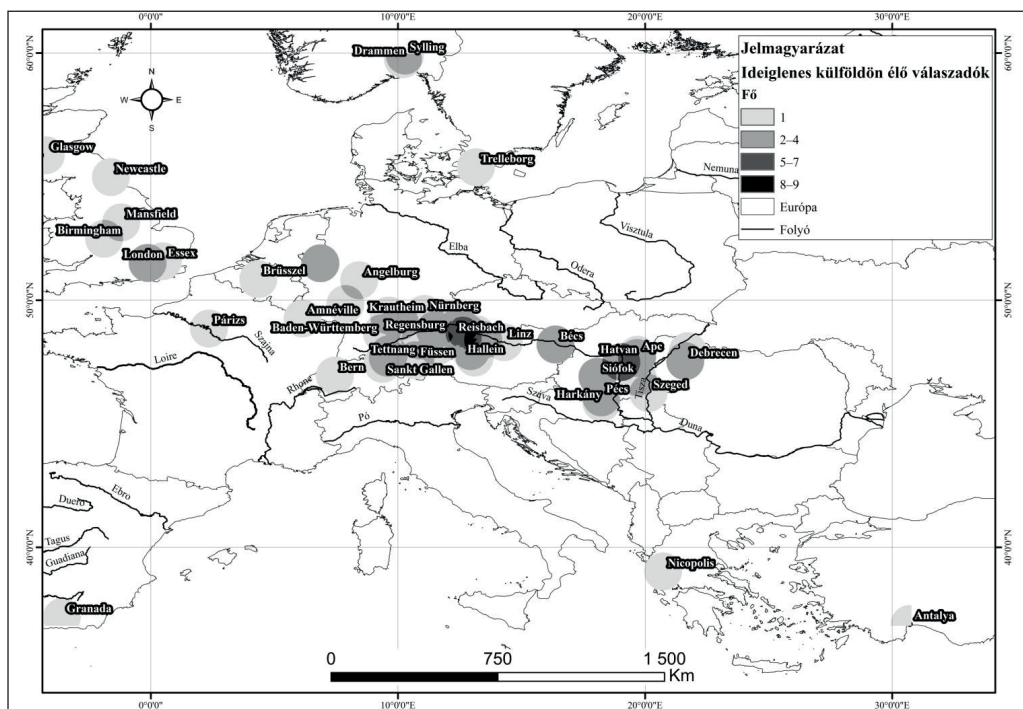
Háttérváltozók (nem, születési év, családi állapot, iskolai végzettség, jövedelem) alapján vizsgálva az ideiglenesen külföldön történő munkavállalást lényeges különbségek tapasztalhatóak. Míg szakképzést nem igénylő munkák (mezőgazdaság, gyerekfelügyelet, idős-gondozás), illetve szolgáltatás, kereskedelem, ügyfélszolgálat területén dominánsan nők tevékenykedtek, addig szellemi munkát nagyobb arányban férfiak végeztek. A születési év vonatkozásában vizsgálva kiemelkednek a 2000 és 2001 között született válaszadók, akik döntő többségben a tercier szektorban helyezkedtek el. Az agrárszektor területén, valamint idős- és gyerekgondozással többségében az 1990-es évek első felében született megkérdezettek foglalkoztak, emellett középfokú, illetve felsőfokú végzettséget igénylő munkakörben főként az 1995–1999 évek között született válaszadók végeztek. A családi állapot aspektusából nézve az átmeneti külföldi munkavállalást, az elvált válaszadók többségében a szolgáltatói ágazatban tevékenykedtek, a házasságban élők nagyobbra szakképzetlen munkát vállaltak. A szellemi munkavégzés egyaránt jellemző az egyedülálló, valamint a párkapcsolatban élő személyekre. A legmagasabb iskolai végzettség tekintetében a posztgraduális képzést végzett válaszadók 60%-a szakképzetlen munkát végzett, de ezzel ellentétben megfigyelhető, hogy szellemi munkát többségében felsőfokú végzettséggel, illetve egyetem utáni képzéssel rendelkezők végeztek. A tercier szektorban történő munkavállalás döntően a középiskolai, valamint posztliceális végzettséggel rendelkezőkre volt jellemző.

10. ábra: Ideiglenes³⁵ külföldi munkavállalás háttérváltozók alapján (%)
 Forrás: saját szerkesztés

Célországok szerint elemezve az ideiglenesen külföldön dolgozókat elmondható, hogy több mint 40%-uk a gazdaságilag fejlett Németországban vállalt munkát, továbbá Magyarország is kedvelt célpont volt a válaszadók (25%) körében. A nyugat-európai szigetországot a megkérdezettek 11%-a, míg Ausztriát 6% választotta ideiglenes tartózkodási helyéül. Az említett célországok mellett még potenciális célterület volt a válaszadók számára az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Svájc, Belgium, Spanyolország, Törökország, valamint az északi államok, Norvégia, illetve Svédország.

35 Azok a válaszadók tartoznak ebbe a csoportba, akik dolgoztak a külföldi munkaerőpiacon, de már visszatértek Romániába.

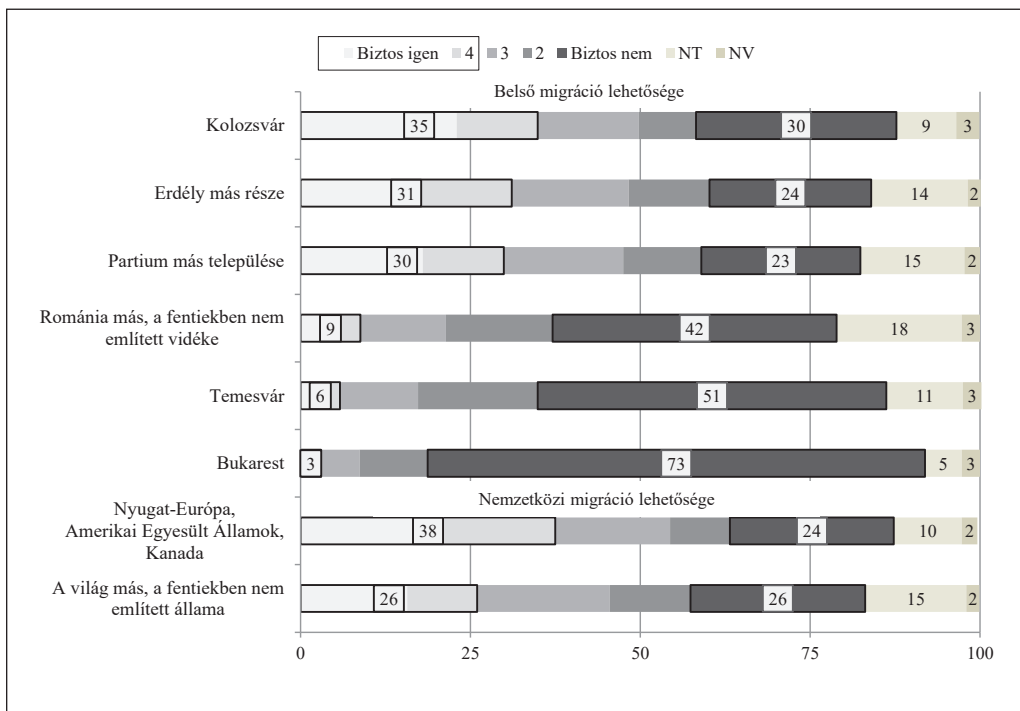
2. térkép: Ideiglenesen elvándoroltak célterület szerint
 Forrás: saját szerkesztés

Érdeemes megvizsgálni, hogy a külföldi tapasztalattal rendelkező válaszadók vállalnának-e ismét munkát az otthonuktól távol, vagy elvetik teljesen a migráció gondolatát. A megkérdezettek közel fele bizonytalan e kérdés tekintetében, emellett 28% határozottan érvelt az ideiglenes migráció mellett, 31% pedig inkább az otthonmaradás mellett döntene. Társadalmi háttérváltozók alapján elemezve a kérdéskört, a férfiak (32%) szívesebben tevékenykednének ismét külföldön, míg a nők 23%-a gondolkozik hasonlóképpen. Családi állapot szerint az egyedülálló személyek ugyanolyan arányban vágynak vissza külföldre (29%), mint amilyen arányban maradnának Romániában. A párkapcsolatban élők többsége (36%), míg a házasságban élők 30%-a megpróbálná ismét a külföldi munkavállalást. Teljesen elveti az átmenetileg külföldre költözés gondolatát a házasok 40%-a, valamint a gyermekes családok 88%-a. Az iskolai végzettség alapján a külföldön történő átmeneti munkavállalás a középiskolai végzettséggel rendelkezők körében merül fel, ezzel ellentétben a legnagyobb százalékban a posztliceális és posztgraduális képzéssel rendelkezők vetik el az újbóli külföldre költözés lehetőségét

Migrációs hajlandóság

Lényegesnek tartottam megvizsgálni a Romániában maradt fiatalok elvándorláshoz való viszonyulását, hogy milyen potenciális célterületek merültek fel a nemzetközi, valamint belső migráció vonatkozásában. A vizsgálatban részt vevő fiatalok 63%-a nem élt még más országban. A Románián belüli célterületeket vizsgálva a válaszadók 35%-a úgy véli, hogy az élet- és munkakörülményeinek javítása érdekében szívesen költözne Kolozsvárra, ugyanakkor Erdély (31%) és Partium (30%) más települése is potenciális célpont lehet számukra. A bányászati nagyváros, Temesvár, kevésbé népszerű a Szatmár megyei fiatalok körében, mindössze a megkérdezettek 6%-a gondolja úgy, hogy javulna az életszínvonal a költözés révén. A főváros mint lehetséges célterület kismértékben kedvelt a szatmári fiatalok körében. A válaszadók 73%-a gondolja úgy, hogy abban az esetben sem költözne Bukarestbe, hogyha pozitívan hatna az életminőségére. Az elemzés során körvonalazódott, hogy a román nyelvtudás nem befolyásolja a belső migrációt, ennek ellenére az eredmények alapján azt látszik, hogy a válaszadók számára nem vonzó a többségében románok lakta településekre való költözés. Bár a kutatásból származó eredményekkel nem támasztható alá, de feltehetőleg a távolság is hozzájárul ahhoz, hogy a szatmári fiatalok számára kevésbé népszerű célpont a főváros.

A nemzetközi vándorlás vonatkozásában a Romániában maradt fiatalok közel 40%-a lehetséges elvándorlási célpontként tekint Nyugat-Európa országaira, az Amerikai Egyesült Államokra vagy akár Kanadára, 24% pedig úgy gondolja, hogy abban az esetben sem költözne az említett államokba, hogyha javulna az életminőségük. Társadalmi kategóriák alapján elemezve a migrációs hajlandóságot, a megkérdezett nők 68%-a, míg a férfiak 58%-a nem rendelkezik külföldi élettapasztalattal. A Romániába visszatérők 15%-a nő, a férfiak aránya pedig ennél valamivel magasabb (29%). A hosszú távú vagy végleges migráció mellett a nők 17%-a, a férfiak 14%-a döntött. A megkérdezettek családi állapotát, valamint az elvándorláshoz való viszonyulást vizsgálva elmondható, hogy a Romániában élő válaszadók közül kiemelkednek a párkapcsolatban élők (67%), illetve a gyermekes családok (66%), akik nem tapasztalták meg a külföldi létet.

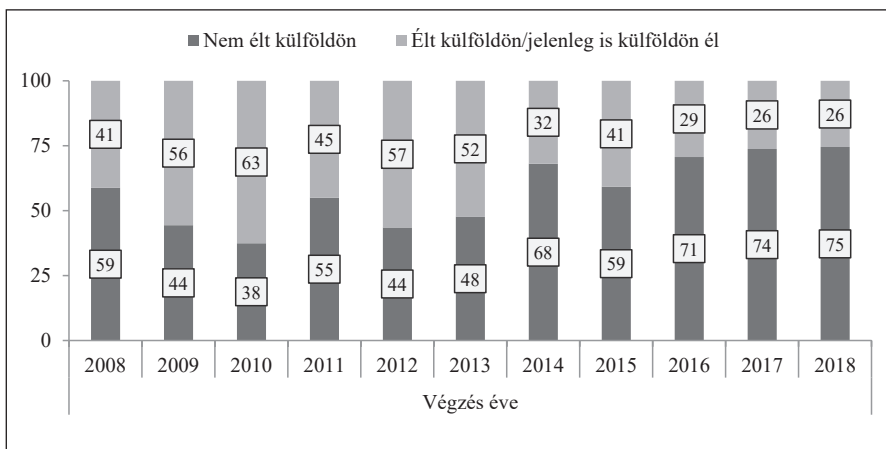
11. ábra: A Romániában maradt fiatalok migrációs hajlandósága (%)

Forrás: saját szerkesztés

Az ideiglenes migráció nagyobb mértékben jellemző az elvált válaszadókra (50%), mindemellett közel 30% az átmenetileg külföldön dolgozó gyermekes családok, illetve egyedülálló személyek aránya. A hosszú távú, valamint végleges elvándorlás mellett többségben a házas, de még gyermek nélküli családok (25%), valamint a párkapcsolatban élő válaszadók (17%) döntöttek. A legmagasabb iskolai végzettség alapján vizsgálva a migráció kérdéskörét azt lehet megállapítani, hogy Romániában nagyobbbrészt a megkérdezett fiatalok azon része maradt, akik középiskolai (71%), valamint posztliceális képzéssel (71%) rendelkeznek. Akik az ideiglenes külföldi munkavállalás mellett döntöttek, azok 25%-a felsőfokú végzettségű, valamint 24%-a egyetem utáni, posztgraduális képzéssel rendelkezik. Hasonló a tendencia a hosszú távú, valamint végleges migráció vonatkozásában, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 15%-a, továbbá a posztgraduális képzést végzett válaszadók 24%-a választotta ezt a lehetőséget. Az oktatási intézmény szerint azt a konzekvenciát lehet levonni, hogy a Szatmárnémeti Református Gimnázium elballagott diákjai körében 64% itthon vállalt munkát, 21% átmenetileg tevékenykedett külföldön, illetve 15% jelenleg is más országban él. A Kölcsey Ferenc Főgimnáziumban végzett diákok 62%-a nem dolgozott még külföldön, 23%-a pedig ideiglenesen emigrált külföldre (a három líceum közül

ebben az esetben a legnagyobb a migráció aránya), valamint a Hám János Római Katolikus Líceumban ballagott diákok körében egyaránt jellemző az átmeneti és végleges külföldi munkavállalás (16-16%).

A középiskola végzési éve szerint jól látható, hogy ingadozó eredmények születtek azon válaszadók körében, akik a 2008 és 2014 közötti időszakban érettségiztek. Míg a 2008-as évben ballagott kitöltők 59%-a Romániában próbált boldogulni, addig a 2010-es év végzősei nagyobb arányban választották a migráció lehetőségét (63%). Az elvándorlás mértékének a növekedése összefügg az Európai Unióhoz való csatlakozással.³⁶ A 2015 és 2018 között abszolválta válaszadókra inkább az itthon maradás jellemző. A 2015-ös végzési évet vizsgálva közel 60%-a, míg a 2018-as évben ballagott diákok 75%-a szülőföldjén maradt.

12. ábra: A Romániában élő, illetve az elvándorlásban rész tvevő válaszadók aránya végzési év alapján (%)
Forrás: saját szerkesztés

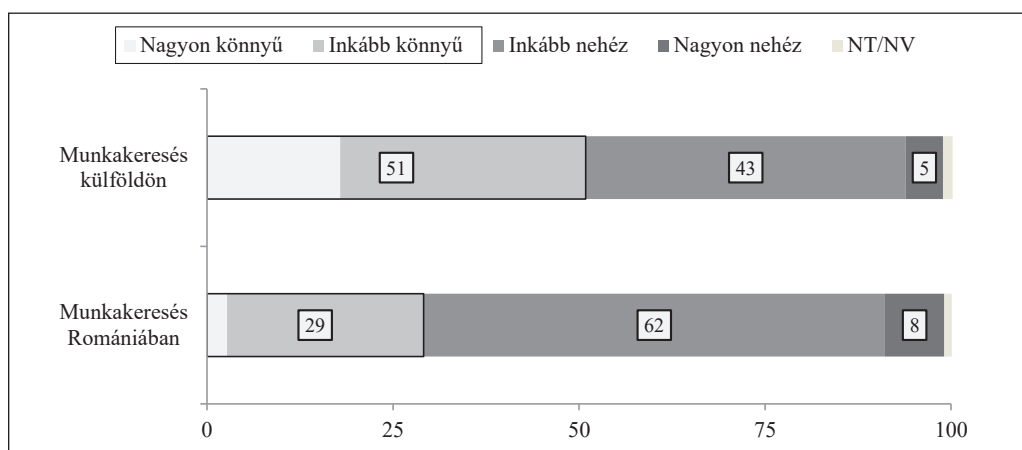
A romániai, valamint külföldi élet- és munkakörülmények összehasonlítása

Az életszínvonal fogalma egy társadalom, egy közösség jólétének fokmérőjét jelenti.³⁷ E témakör kapcsán a külföldi jövedelmeket, a megélhetést, valamint a munkakeresést tanulmányozom, szemben a romániai lehetőségekkel.

36 Dospinescu, Andrei – Russo, Giuseppe: *Romania. Systematic Country Diagnostic. Background note. Migration*. The World Bank, 2018. június. Letöltés helye: <https://media.hotnews.ro/>; letöltés ideje: 2022. 05. 09.

37 Életszínvonal szócikk. In: Diós István (főszerk.): *Magyar katolikus lexikon*. Szent István Társulat: Budapest, 1993–2014. Letöltés helye: <http://lexikon.katolikus.hu/>; letöltés ideje: 2022. 01. 26.

A 2021-es év első felében került sor az adatgyűjtésre, ebben az időszakban a romániai bruttó átlagjövedelem 2 300 lej (167 442 forint, 465 euró) volt. Ennek tudatában a Romániában élő válaszadók 94%-a gondolja úgy, hogy nagyon nehéz/inkább nehéz megélni ebből a pénzüsszezből, ezzel szemben a megkérdezettek 4%-a szerint gond nélkül lehet boldogulni ebből a jövedelemből. A külföldi élettapasztalattal rendelkezők körében jóval magasabb azon válaszadók aránya (90%), akik úgy vélik, hogy kétségtelenül könnyebb külföldön megélni, mindössze 6% gondolja úgy, hogy sokkal nehezebb. A munkakeresés kapcsán körvonalazódott, hogy a határon túl jóval egyszerűbb elhelyezkedni. Míg a külföldön élő kitöltők 51%-a érvelt amellet, hogy könnyebb volt munkát kapnia külföldön, addig a belföldön élők 29%-a gondolkodik hasonlóan az itthoni munkaerőpiaci lehetőségekről.

13. ábra: Munkakeresés külföldön, valamint Romániában (%)

Forrás: saját szerkesztés

A bevétel és a tartózkodási hely összefüggésében a Romániában élő válaszadók 10%-a átlag alatti jövedelemmel rendelkezik, 31% úgy véli, hogy átlagos, 30% pedig átlag feletti keresettel, 26%-nak pedig nincs saját bevétele. Összehasonlítva a változókat, a külföldi élettapasztalattal rendelkezők körében jelentős eltérés észlelhető az átlag feletti (45%), valamint a jövedelem nélküliek (13%) csoportjában. Ezen változók vizsgálata révén körvonalazódnak a romániai, valamint az európai bérek közötti különbségek, valamint a jövedelem nélküliek száma arra enged következtetni, hogy Romániában magasabb azok aránya, akik még valamilyen oktatási intézményben folytatják tanulmányaikat.

Ennek ellenére a magasabb bérek nem feltétlenül jelentik azt, hogy könnyebb a határon túl érvényesülni. Megoszlik a vélemény a külföldi boldogulás vonatkozásában a válaszadók körében. Akik úgy vélik, hogy egyértelműen könnyebb a határon túl érvényesülni, 52%

átlag feletti jövedelemmel rendelkezik, akik szerint pedig jóval nehezebb külföldön boldogulni, azok 56%-ának van magas bére.

A külföldi tapasztalattal rendelkezők túlnyomó részben (74%) pozitívan értékelik a határon túli életminőséget a romániaiával szemben, emellett a válaszadók közel negyede átlagosnak véli, míg 3% úgy gondolja, hogy nem jobb az itthoninál. Célszerű megvizsgálni, hogy felmerül-e a hazaköltözés lehetősége azoknál a válaszadóknál, akik úgy gondolják, hogy egyértelműen jobb a külföldi lét, magasabb az életszínvonal. Azt a konzekvenciát lehet levonni, hogy azok a fiatalok, akik jobbnak ítélik meg a külföldi életszínvonalat (43%), nem szeretnének visszaköltözni Romániába, továbbá 30% bizonytalan a kérdést illetően. A magas életminőség és jó munkakörülmények ellenére a külföldön élők 27%-a vissza szeretne térni szülőhazájába.

Összegzés

Jelen tanulmány a Szatmár megyei ifjúság elvándorlásához való viszonyulását, az ideiglenes, illetve állandó elvándorlás okait, irányát foglalja össze, továbbá párhuzamot von a külföldi és romániai élet- és munkakörülmények között. A Szatmár megyére vonatkozó nagymintás kutatás hiányában a Bálványos Intézet által végzett erdélyi magyarokat célzó felmérésének³⁸ néhány pontját hasonlítom össze a saját kutatásommal, fókuszálva a Partium régióra (Szatmár megye, Szilágy megye, Bihar megye).

Az általam végzett kutatás eredményei alapján a fiatalok 63%-a az országban maradt és a romániai munkaerőpiacon helyezkedett el, vagy jelenleg még tanulmányait folytatja. Mobilitási formák alapján vizsgálva a válaszadók 21%-a ideiglenesen élt külföldön,³⁹ 15% pedig a hosszú távú vagy a végleges migráció mellett döntött.

Tanulmányomban statisztikai módszerekkel megvizsgáltam Ernst Georg Ravenstein néhány migrációra vonatkozó törvényszerűségét, miszerint:

- A nőkre nagyobb mértékben jellemző a migráció, mint a férfiakra.
- A migráció háttérében gazdasági okok állnak.
- A falusi környezetben élőkre inkább jellemző a vándorlás, mint a városi lakosságra.⁴⁰

38 Toró – Varga, 2020. Erdélyi magyarok a nagyvilágban 2020, i.m.

39 Már visszatértek Romániába.

40 Ravenstein, 1885: The Laws of Migration, i.m. 198–199.

A két kutatás e pontjait vizsgálva eltérő eredmények születtek. A Bálványos Intézet adatai alapján többségében nők töltötték ki a kérdőívet (60%), az általam végzett kutatásban pedig a férfiak 42%-ára, míg a nők 32%-ára jellemző az elvándorlás. A migrációs döntés mögött álló okokat elemezve az *Erdélyi magyarok a nagyvilágban 2020* kutatás szerint az elvándoroltak 52%-a munkavállalás érdekében hagyta el hazáját, ezzel szemben a saját kutatásom eredményei alapján az emigrálás hátterében nagyobb részt a továbbtanulás (54%) állt. Településtípus szerint vizsgálva a migrációt megállapítható, hogy mindkét kutatás szerint a városi környezetben élőkre jellemző nagyobb mértékben az elvándorlás (Intézet felmérése: 88%, általam végzett kutatás: 58%).

A mikrogazdasági modell értelmében a nyelvtudás, a munkatapasztalat, illetve az iskolázottság jelentősen hozzájárulnak a vándorláshoz.⁴¹ A kutatás során beigazolódott, hogy akik anyanyelvi szinten vagy nagyon jól beszélnek a román nyelvet, azokra kisebb mértékben jellemző a külföldi munkavállalás, ellenben akik kevésbé ismerik a nyelvet, a határon túl próbálnak érvényesülni.

A legmagasabb iskolai végzettség összefüggésében vizsgálva az elvándorlást bebizonyosodott, hogy a kvalifikáció befolyásoló tényező lehet. A külföldi élettapasztalattal rendelkezők többsége felsőfokú vagy posztgraduális diplomával rendelkezik, míg a középiskolai végzettséggel rendelkezők több mint 70%-a az országban maradt. A Bálványos Intézet felmérése is alátámasztotta ezt a hipotézist, a vizsgálatba bevont személyek 42%-a főiskolai, egyetemi, 15% pedig posztgraduális végzettséggel rendelkezik.

A belső migráció, valamint a nemzetközi vándorlás lehetősége felmerül az országban élő fiatalok körében. A szatmári fiatalok számára a fejlett infrastruktúrával és gazdasággal rendelkező centrum, Kolozsvár, emellett Erdély és Partium más települései is potenciális célterületek lehetnek. Azok a fiatalok, akik Kolozsváron, Nagyváradon végezték tanulmányaikat, nagyobb arányban helyezkednek el az egyetemi városban. A *braindrain*, vagyis agyszívás hatása érzékelhető, a képzett humán tőke nem Szatmár megyében hasznosul, ami az alacsony versenyképességet is hozza magával.⁴² A nemzetközi migráció kapcsán lehetséges célterület lehet a fiatalok számára Nyugat-Európa, Kanada, valamint az Amerikai Egyesült Államok.

Az ideiglenes migráció kapcsán körvonalazódott, hogy a Szatmár megyei fiatalok főként szezonális munkavégzés érdekében vándoroltak, mivel többségében 3 hónapnál kevesebbet, illetve 3–6 hónap közötti időt tartózkodtak a befogadó országban. Foglalkozás alapján elemezve dominánsan szakképzetlen munkát vállaltak (49%), emellett 30% a

41 Lados, 2018. A Magyarországra történő visszavándorlás társadalomföldrajzi vizsgálata, i.m.

42 Bodnár Katalin – Szabó Lajos Tamás: *A kivándorlás hatása a hazai munkaerőpiacra*. MNB-tanulmányok 114, Magyar Nemzeti Bank: Budapest, 2014.

szolgáltatás, kereskedelem, ügyfélszolgálat területén helyezkedett el, szellemi munkát a válaszadók 21%-a végzett. Minimális eltérés tapasztalható azok körében, akik ismételten az ideiglenes vándorlás mellett döntenének, valamint akik teljesen elvetik ezt a mobilitási formát. Ezáltal azt a következtetést lehet levonni, hogy az átmeneti elvándorlásnak duális hatása van. Pozitív hatásról beszélhetünk, mikor az egyén visszatér a kibocsájtó országba, ezáltal növeli a hazai munkaerő-kapacitást, hozzájárul a versenyképesség fokozásához, átadja a külföldön szerzett tudást és munkatapasztalatot, valamint javítja a demográfiai helyzetet. Az átmeneti migráció legfőbb negatívuma, hogy nem tudható, mikor válik állandóvá.⁴³ Az ideiglenes külföldi munkavállalók többsége Németországban helyezkedett el, de Magyarország szintén népszerű a válaszadók között.

Az ideiglenes elvándorlók munkavállalásával ellentétben a hosszú távú, valamint végleges migráció mellett döntők több mint fele középfokú vagy felsőfokú végzettséget igénylő munkakörben helyezkedett el, 44% a terciér szektorban tevékenykedik, illetve szakképzetlen munkát mindössze 5% vállalt. A hosszú távú vagy végleges vándorlók dominánsan felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy a vizsgált megye határ menti, és a fiatalok többsége Magyarországon végezte egyetemi tanulmányait, ezt követően pedig a befogadó országban helyezkedett el. Ezt az állítást alátámasztja az, hogy a kivándorlás legfőbb oka a továbbtanulás volt (54%), amit a külföldi munkavállalás követett. A külföldön élő válaszadók többsége (43%) nem tervezi a Romániába való visszaköltözést. A végleges elvándorlás negatívan hat a küldő országra, mivel csökken az aktív korú népességszám, emellett veszélybe kerülhet a szociális ellátórendszer fenntartása, valamint csökkenő tendenciát mutathat az átlagos termelékenység.⁴⁴

Az *Erdélyi magyarok a nagyvilágban 2020* kutatási eredményei alapján a válaszadók 52%-a egyáltalán nem szeretne visszaköltözni Romániába, 21% úgy gondolja, hogy a következő 5 évben biztos nem tér vissza szülőhazájába, 18% néhány év múlva, 5% pedig egy éven belül szeretne hazatérni.⁴⁵

A külföldi élettapasztalattal rendelkező Szatmár megyei fiatalok meghatározó része jobbnak ítéli meg a határon túli életszínvonalat, mint a romániaiakat. Intézkedések bevezetésére lenne szükség megyei, valamint országos szinten, amivel csökkenteni lehetne az elvándorlás mértékét. Szatmár megyében fontos lenne hangsúlyt fektetni a munkahelyen történő tanulásra, és gyakorlati képzésre, valamint a kis- és középvállalkozások támogatására, illetve az oktatás fejlesztésére. A humán tőke képzése, és a gazdasági ágazatok fellendítése együttesen hozzájárulnának a fiatalok elvándorlásának mérsékléséhez.

43 Uo. 24.

44 Uo. 22.

45 Toró – Varga, 2020. *Erdélyi magyarok a nagyvilágban 2020*, i.m.